

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osttályozás

Tárgy

792

Hely

"1824/1836"

Személy

Szerző: .....

Cím: *Igaz történet egy régi pesti direktorról, ...*Forrás: *Uj Nemzedék*

Bn

(Hely)

1925. 1. 4.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Igaz történet egy régi pesti direktorról, aki meggazdagodott a színházából

— Az Uj Nemzedék tudósítójától. —

Nem most volt, a háborús színházi konjunktúra idején, hanem kerek száz évvel ezelőtt, 1824 husvétján vette bérbe Grimm Fedor, a legszerencsésebb kezű pesti színházigazgató a nagy pesti német színházat. Senki sem hitte akkor, hogy ez a szegény színész mint gazdag ember fogja elhagyni tizenkét év múlva az igazgatást; mert eddig inkább az volt a szokás, hogy gazdag urak fektették bele a vagyonukat, s a nagy színház csak nyelte-nyelte a pénzt, de vissza nem adott semmit. Szentiványi Márkus, Gyürky Pál, Bodor Mihály, Brunszvik Ferenc gróf mind ott vesztették a pénzüket ezen az akkor divatos uri mulatságon. Utólrá egy arisztokratából álló rész vénytársaság vette bérbe a színházat, de a végén még a ruhatárat is elzalogosítja a városnak, csak hogy tovább tengődhessenek. Pest városa számára eddig gyümölcsöző vállalat volt a színház, amelyért nagy bért szedett a reménykedő bérlőktől. Most már ingyen kínálják a színházat Szentiványinak, csak jöjjön még egyszer és vezesse, mert nagy szegény volna, ha Pest városa teátrum nélkül maradna. De neki ingyen se kell; örül, hogy egyszer megszabadult. Kemnitzer Károly és Orczy Lőrinc a hajóhid bérletét kéri ráadásul, aztán 50.000 forintot kölcsönt és 30.000 forint segélyt. És íme ugyanez a Grimm évi 4000 forintot kínál a bérletért. Pedig Grimm nem vaktában vállalkozott. Már négy esztendője volt pesti színész, tudta jól, hogy milyen nehéz dolog itt színházat igazgatni. De ügyes intrikus, aki ekkor tapost kapott és ha a színházon is oly jó intrikus volt, miut az életben meg is érdemelte a sok tapost.

Hogy tudta ez az ember közönséggel megtölteni azt a nagy, hideg, barátságatlan holdályt, amit Pestben fényes német színháznak

hittak s amelynek olyan rossz akusztikája volt, mint a Városi Színháznak átépítése előtt? Mert nehéz dolog volt egy estére 3500 embert összeszedni az akkori kicsi Pesten. A pesti közönség nem járt a német színházba, „nyáron a meget, télen a hideget, vetvén okul.” Télen valóban életveszélyes volt ennek a nagy, fűtellen helyiségnek a látogatása. Neumann-Setti asszony, a híres bécsi énekesrő annyira meghűlt a pesti színházban, hogy örökre elvesztette hangját. A hideghez járult a sötétség. Az óriási nézőteret gyertyákkal megvilágítani nem könnyű dolog, mert bár világos nem volt, a közönség meglepetéssel vette észre, hogy forró gyertyacsöppek hullanak a fejére. S az ut a színházból haza csak nagy uraknak volt jó, akik kocsin jártak. A gyalogjáró polgár nehezen botorkált hazafelé. Mert a böcs és takarékos tanács nem világította meg a huszas években sem az utcákat, ha holdtöltét jelzett a naptár. Ha aztán egy tapintatlan felhő a hold elé tolakodott, az már a járókelő baja volt. Ráadásul a pesti színházok közel hajigálták meg a hazatérőket. A veszedelmes színházlátogatás tetejébe a monstruózus helyiségben a helyek javarészből látni alig hallani még ugy sem lehetett. Egy pesti polgárrszony azt mondta egyszer: „A kis fiúk és kis lányok egész jól játszottak, csak nagy kár, hogy nem beszéltek semmit.”

Az ilyen nagy színháznak egy kicsit circuskusnak, meg egy kicsit „mozi”-nak kell lennie. Grimm ezt bőcsen tudta s nem is takarékoskodott a látványosságokkal. De nem ölte a pénzt drága díszletekre, mint elődei. Volt olesőbb módja a közönség vonzására: a színházi csaták és az állat attrakciók. Hafner Károly, a színházi költő bőven gyártotta a csatákkal felfűzött „hadijátékokat”. Schwarz-

zenberg és Pálffy című darabjában a 14 lo, ütököt és ostrom a fő vonzóerők. A kritika dörögött az effélék ellen, de a közönség tódult a színházba. Hiába írja a Honművész, mikor Immermannak Hofer András című darabját előadják: „A második felvonást egy nagy ütököt rekeszté be, melyben a francia és tirol lövágok is megjelentek és a sok puskázásnak vége-hossza nem lévén, a színház levegőjét egészen elfogá a nehéz puskapor büze. Két mesterséges ágyu is állott kiszegve az ostromlott hegyen, de nem akartak elszülni s csak a kárpit lefordulása után hallottuk azok pattanását. Egyébiránt kiki átlátja, milly nevétség az ilyen színházi csata. De a köznép szeretvén ez ilyen képtelen, gyermekes játszódást, nem esoda, ha az igazgatóság gyakran ismétli azt.” De voltak az igazgatónak más vonzóeszközei is. Elődeitől örökölt nagyszerű darabja, a *Der Hund des Aubri*, amelynek a címszerepe számára már a pesti színház egykori bérlője, Ráday Pál gróf is két jól idomított kutyát tartott. A siker aztán csakhamar több efféle drámát termelt; Dömi, az amerikai csimpánz, Joko, a braziliai majom, Ilmandur, a csodaló (az utóbbi Trenkold pesti színész drámájában) kedves drámai hősök. Az állatoknak nagy színházi karrierjét megirigylük az emberek sők is versengenek velük a sikerért különböző állatszerepekben. Grimm színházában is vendégszerepelnek *Klischnigg* és *Mayerhoffer* „állatművészek” s az utóbbi leopárdot, oroszlánt, medvét és kutyát játszik s végül bucsuelődásában emberként jelenik meg s tornagyakorlataival mulattatja a közönséget, mindenképp pénzt hozva az igazgatónak.

Mikor már mindezt kiélvezték, következett Carl bécsi színházgató szenzációs új találománya, az élő színház. Ez abból áll, hogy kortinák és kulisszák helyett kivágott fákat alkalmaznak a színházban; az előfák mellett aztán élő lovak is nagy számmal szerepelnek. A színházi tudósító azon elmélkedik ez alkalommal, hogy az élő színészek miért nem teszik olyan eleve né a színházban, mint az élő fák, meg lovak? A kérdés megoldatlan

maradt, de annyi bizonyos, hogy eleintő zsufolt házak nézték az új szenzációt.

A színházban szereplő állatoknál csak egy erősebb mágnus volt: a primadonnák. Grimm ezt jól tudta s elsőrangú és fiatal primadon-

ákat tartott. Másodrangú színészek nem is voltak a pesti színházban; az első után mindjárt a tizenkettőrangúak következtek, mondta a pesti kritikus. A közönség kedvencei Walla Julia, a „Lokalsängerin”, aki a bécsi bohózatok kupléit csinosan énekelte s haláláig igazi bécsi kedélyességgel mulattatva a pestieket. És az ünnepeit drámai színésző Grill Klára volt, aki szép is volt, játszani is tudott, noha irigyei azt állították róla, hogy sikereiben szabójának jutott az oroszlánrészt. Ahogy régen, ugy ma is. De a két igazi csillag a két operai primadonna volt: *Minké Schweitzer Lina*, a „csalogány-Mink”, ahogy Pesten hívták, a szoprán énekesnő s az althangu *Schebest* Ágnes. Őket ünnepelte mindenki. A pesti komponisták Mink- és Schebest-keringőket írtak; ezeket játszotta a színházi zenekar, még a Hamlet felvonásközeiben is. Annál rosszabb dolguk volt a férfi énekeseknek; az első és egyetlen basszista játszotta a *Lumpaci vagabundus*-ban Knieriem suszter szerepét, a *Haramiák*-ban az öreg Moort, s ha ugy ejti a sors, első inast vagy második katonát is. De hát ezzel ugy sem törődtek. Aki jó drámai színész akart látni, megvárta a nyarat, mikor megjöttek az udvari színészek. *Mayerhoffer* állatművész és *Fido Savant* idomított kutyával egy soron a legnagyobb német drámai színészek vendégszerepeltek itt. Grimm aztán a gondbuz szabta a kabátot, a kedvelt színészekhez, a kiket a jó szerencse hozott, a másort. A kritika zugott és mozgott, Grimm zsebe azonban mindig tele volt.

Ami Grimm helyzetét szilárdá és rendíthetlenné tette magyarbarátsága. Nem mint-ha a magyarokat nagyon szeretné, óh, dehogyan! Ahogy csak teheti, áskálódik a konkurrens magyar szintársulat ellen, amelyik olykor annyira megzavarja üzleteit, Igaz, hogy az efféle beadványokat feleségével iratta, mikor

ő távol volt, nehogy kiderülve, baj legyen belőle. Mert ő már látta, hogy ebben a csodásan fejlődő városban a magyarságé a jövő. Állandó magyar színház még nincs és a magyarság tölti meg a német teátrumot. A magyarságot tömjénezi az a színész, aki sikert akar aratni. A törzstagok tanulnak is magyarul. Walláné, a kedvenc, még kedvesebb lesz, mikor mint Frau Staberl szerepéhez nem épen illően magyar népdalt énekel el.

A táncosnők magyar táncokat lejtének. Wild bécsi udvari énekes mielőtt másodszor Pestre jön vendégszerezelné, egy Bécsben élő hazánkfiával magyar verseket készített a Zampa című opera bordalának egy szakaszára és elénekli; szünni nem akaró tapsvihar következik erre s jutalmul magyar akrosztikont kap:

Wendégszóra szokott a fül szavaidban,
ó mester!

Ihleted a vendégszóban is elragadott,
Lelkünkhez szólott a művészt látni művében,
De ami szívhez szólt, az magyar éneke volt.

Valaki meg is jegyzi a hallgatóságból: „Ha ez így megy, majd a német színészek fognak Pesten magyar darabokat és daljátékokat adni.“

Erre nem került sor; mert 1837-ben felépült a Nemzeti Színház. Grimm abban is ügyeskedett, hogy eltalálta a visszavonulás helyes pillanatát. 1836-ban otthagya a bérletét, mert érezte, hogy minden hasztalan a diadalmas konkurrens ellenében. Az ügyes színházigazgató 1838-ban Pesten meg is halt. Magyar és német színészek fáklyásmenete kísérte utolsó útján. Színházának ekkor már aranybánya híre volt, de akiket idevonzott a csalóka hír, mind rajtavesztettek. Bár több pénzt öltek belé és több művészetet adtak, mint Grimm, nem tanulták meg tőle, hogy hiába minden, ha ki nem használják a közönség pillanatnyi szeszélyét és hangulatát.

